

Kalajoen vesienhoitoryhmän 10-vuotisjuhlakokous

Paikka: Ylivieskan kaupungintalo, valtuustosali

Aika: 3.5.2023 klo. 9.10–12.15

Läsnä: Tapio Koistinaho (puheenjohtaja), Maija Schuss (sihteeri), Emma Päkkilä, Antto Lehto, Esa Taka-Eilola, Iita-Reetta Niskanen, Harri Häivälä, Markus Jokitalo, Jonne Rasinaho, Jarkko Ruuskanen, Marko Sievänen, Riku Eskelinen, Eveliina Lampinen, Kimmo Aronsuu, Heikki Tahkola, Ossi Laakso, Kari Kestikievari, Hilppa Gregow, Olli Saarela, Teemu Sauvula, Reijo Peltokorpi, Eero Hakala, Risto Jokela, Niklas Grönroos, Jermi Tertsunen, Ville Repo

Ohjelma

8.45 **Kahvitarjoilu**

9.10 **Tervetulosanat**

Katsaus vesienhoitoryhmän historiaan, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen

Ympäristöpäällikkö Tapio Koistinaho, Ylivieskan kaupunki

Ympäristöasiantuntija Maija Schuss, Ylivieskan kaupunki

9.30 **Avauspuheenvuoro**

Katsaus Kalajoen vesistön ja vesienhoitotyön tilaan

Ylijohtaja Jonas Liimatta, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Vesienhoitoryhmän päällikkö Jermi Tertsunen, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Johtava vesitalousasiantuntija Kimmo Aronsuu, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

10.00 **Mitä Kalajoen kalatalouden hyväksi voidaan tehdä?**

Toiminnanjohtaja Eero Hakala, Keski-Pohjanmaan Kalatalouskeskus

10.25 **Maatalouden vesiensuojelu, KIPSI-hankkeen edistyminen Kalajoen valuma-alueella**

Eriyisiasiantuntija Niklas Grönroos, Varsinais-Suomen ELY-keskus

10.50 **Kalajoen edustan merialueen vedenalainen luonto**

Erikoissuunnittelija Eveliina Lampinen, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

11.15 **Ilmastonmuutoksen vaikutukset Pohjois-Pohjanmaan alueella**

Tutkimusprofessori Hilppa Gregow, Ilmatieteen laitos

11.45 **Kalajoen alueen tulvariskit ja niiden hallinta**

Vesitalousasiantuntija Riku Eskelinen, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

12.10 **Lounas**

Kokouksen aloitus klo. 9.10

Tapio Koistinaho - tervetulosanat.

- Toiminta sai alkunsa 10 vuotta sitten, kun pohdittiin Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen kanssa, miten vesien tilaa voitaisiin lähteä parantamaan. Vesienhoitoryhmän perustamisesta lähtien Ylivieskan kaupungilla on ollut töissä hankevastaava. Työntekijöitä on ollut useita vuosien varrella ja tällä hetkellä tehtävää hoitaa Maija Schuss.

Maija Schuss – katsaus Kalajoen vesienhoitoryhmän historiaan, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen.

- Kalajoen vesienhoitoryhmä lähti muodostumaan vuoden 2013 tammikuussa, kun Oulussa kokoonnuttiin suunnittelemaan Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen myöntämän EAKR-rahoituksen turvin toteutettavan Meidän Kalajoki -hankkeen ensiaskeleita.
- Vesienhoitoryhmä kokoaa Kalajoen vesistöä sekä sen edustan merialuetta koskevaa tutkimustietoa ja muuntaa tiedon helposti saavutettavaan ja omaksuttavaan, vesienhoitotyötä edistävään muotoon. Tiedot on koottu yhteen ”Meidän Kalajoki” -sivustolle (<http://meidankalajoki.fi/>).
- Vesienhoitoryhmän kokoukset järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Kokoukset pidetään kiertävinä alueen kunnissa, jolloin voidaan tukea eri alueiden toimintaa. Vesienhoitoryhmä on järjestänyt myös tutustumiskäyntejä/ retkiä, tilaisuuksia kunnissa /kunnostuskohteista sekä koordinoitunut ELY- keskuksen järjestämiä kunnostustilaisuuksia.
- Verkoston toimintaa on pyritetty useiden hankkeiden lomassa. Sen on mahdollistanut Ylivieskan kaupungin toteuttamat vesienhoidon hankkeet ja kaupungilla työskentelevä päätoiminen ympäristöasiantuntija. Kalajoen vesistön tilan parantaminen ja alueen tulvasuojelu on suuri urakka, johon olemme toiminnallamme yrittäneet vaikuttaa.
- Kalajoen valuma-alueella on saatu toteutettua useita vesistöhankeita, vesienhoitotoimenpiteitä ja tehty yhteistyötä veden tilan ja tulvasuojelun parantamiseksi. Alueella on myös tehty veden laadun seurantaa, jota jatketaan myös tulevaisuudessa.

Jermi Tertsunen – Avauspuheenvuoro

- Ylivieskan kaupungin organisoimaa toimintaa aloiteltiin Meidän Kalajoki -hankkeessa reilu 10 vuotta sitten, jolloin koottiin eri tahojen edustajia pohtimaan, kuinka voitaisiin yhteistuumin parantaa Kalajoen vesistöalueen vesien tilaa
- Alusta lähtien toiminnassa huomioitiin laajasti niin vesienhoidon, tulvasuojelun kuin muunkin vesien käytön tarpeet ja pyrittiin laajalla vuoropuhelulla yhteensovittamaan eri tarpeet
- Toiminta on ollut esimerkillistä ja sen sateenvarjon alla on saatu toteutettua huomattava määrä hyödyllisiä hankkeita ja toimenpiteitä Kalajoen vesistöalueen tilan parantamiseksi
- Meidän Kalajoki -hankkeesta virinnyttä vesistöaluekohtaista yhteistyötä vesien tilan parantamiseksi on voitu esitellä hyvänä esimerkkinä niin maakunnallisesti kuin valtakunnallisestikin

Kimmo Aronsuu – Katsaus Kalajoen vesistön ja vesienhoitotyön tilaan

- Tarvitaan kaikkien maatalouden kuormitusta vähentävien toimenpiteiden mahdollisimman laajaa käyttöönotto

- Metsätalouden kuormitusta vähentäviä toimenpiteitä tarvitaan etenkin vesistöjen latvaosilla
- Vedenpidätyskykyä parantavia toimenpiteitä tarvitaan koko vesistöalueella, mutta erityisesti niiden vesimuodostumien valuma-alueilla, jossa vedenpidätyskyky on todettu merkittäväksi paineeksi
- Happamien sulfaattimaiden keskeisimmät riskialueet ovat Vääräjoella Sievin alueen alavilla peltoalueilla sekä Alavieskanjärven alueilla, mutta toimenpiteitä tulee toteuttaa myös muilla yleiskartoituksen osoittamilla sulfaattimaiden esiintymisalueilla.
- Turvetuotanto on vähentynyt nopeasti. Turvetuotantoalueiden jälkihoidossa ja -käytössä on tärkeä ottaa huomioon vesistön tila sekä happamoitumisriski
- Uuden siirtoviemäriosoituksen ja puhdistamon laajennuksen valmistuttua valtaosa Kalajokilaakson jätevesistä puhdistetaan Kalajoen keskuspuhdistamossa
- Järvikunnostuksia esitetään Saarisella, Vuohtajärvellä, Kangaspäänjärvellä sekä muutamilla myöhemmin tarkentuvilla kohteilla. Niissä tarvitaan myös ulkoisen kuorman vähentämistä.
- Säännöstelyn kehittämisen jatkamista tai aloittamista esitetään Hautaperän tekojärvelle, Kuonanjärvelle, Reisjärvelle, Vuohtojärvellä, Kiljanjärvellä, Korpiselle, Iso-Juurikalle, Settijärvelle sekä Kalajoelle
- Vaikutus myös järvien alapuolisiin virtavesiin
- Kalankulkua esitetään edistettäväksi valtion omistamilla säännöstelypadoilla Kalajanjoella, Settijoella ja Kuonanjoella sekä useimmilla vesistöalueella sijaitsevilla pohjapadoilla
- Virtavesikunnostuksia esitetään tehtäväksi 15 joessa tai purossa sekä muutamassa myöhemmin määriteltävässä purossa

Eero Hakala – Mitä Kalajoen kalatalouden hyväksi voidaan tehdä?

- Kalajokeen noussut lohikanta on hävinnyt ja sen (vaeltavasta) taimenkannasta saattaa olla ripaus jäljellä Lohijoella
- Kalajoen alaosille nousee edelleen jonkin verran vaellussiikaa ja merkittävämmän nahkiaista
- Sisävesien kalakannat koostuvat tavanomaisista järvi- ja jokikaloista, joista tavoitelluimpia lienevät kuha, ahven ja hauki
- Monilla rehevillä joki- ja järvi-alueilla särkikalat muodostavat huomattavimmat kalapopulaatiot
- Jokirapua esiintyy laajemmin Vääräjoen alueella ja paikoittain joillain pääuoman sivuhaaroilla
- Kalajoen vesistöalueen kalatalouden tilan parantaminen edellyttää yhteistä ”tilannekuvaa” ja näkemystä yhteisestä hyvästä kaikilta vesien ja niiden eliöstöjen tilaan vaikuttavilta ihmisiltä.
- Suunnitelmissa on annettu hyvät tavoitteet, miten vesistöalueen kalatalouden tilaa voitaisiin parantaa, mutta tarvitaan myös toimia näiden tavoitteiden toteuttamiseksi.
- Luonto kyllä hoitaa oman osansa, kun sille antaa tilaa ja aikaa.

Niklas Grönroos – Maatalouden vesiensuojelu, KIPSI-hankkeen edistyminen Kalajoen valuma-alueella

- KIPSI-hanke käynnistyi vuonna 2019 Saaristomeren valuma-alueella ja laajeni vuonna 2022 muille Suomen rannikkoalueille (KIPSI 2.0)
- Hanke kestää vuoteen 2025 asti

- Hankkeen tavoitteena on 1) vähentää maatalousmailta vesistöihin kulkeutuvan kiintoaineen sekä ravinteiden määrää käsittelemällä yhteensä 100 000 ha peltoa maanparannuskipsillä ja 2) lisätä maanomistajien kiinnostusta ja tietämystä eri maanparannusaineista
- Kipsi vähentää tehokkaasti pellolta vesistöihin huuhtoutuvien ravinteiden ja orgaanisen hiilen määrää
- Kalajoki luokiteltu 3 suunnittelukauden perusteella fosforin osalta välttäväksi (69,57 µg/l)
- Kalajoessa fosfori pääosin (keskimäärin noin 60 %) liuenneessa muodossa (vuoden 2022 näytteiden perusteella)
- Kalajoen pengerpumppaamot sekä niiden seurannat ovat hankkeelle erittäin tärkeitä

Eveliina Lampinen – Kalajoen edustan merialueen vedenalainen luonto

- Suomen rannikkovesien tilaan vaikuttavat pääosin Suomen omat päästöt, ulkomeren tilaan myös muu Itämeren kuormitus.
- Sisävesiin päätyneistä ravinteista huomattava osa kulkeutuu edelleen mereen. Joet vievät rannikkovesiin vuosittain tuhansia tonneja fosforia ja typpeä.
- Valtameret yleisesti typpirajoitteisia ja sisävedet fosforirajoitteisia, Itämeren tilanne vaihtelee alueen mukaan.
- Perämeri on voimakkaasti **fosforirajoitteinen**, eli muistuttaa järveä
- Vaikuttamalla valuma-alueella vesiensuojeluyhdistykset voivat konkreettisesti vaikuttaa myös merialueiden tilaan.

Hilppa Gregow – Ilmastonmuutoksen vaikutuksen Pohjois-Pohjanmaan alueella

- Jotta lämpeneminen ei ylittäisi 1,5 asteen rajaa, pitäisi globaalisti onnistua vähentämään fossiilisten polttoaineiden kulutusta hyvin radikaalisti ja nopeasti.
- Sopeutumistoimissa tulisi ottaa huomioon niin oman maan riskit kuin heijastevaikutusriskit ja kuljetusketjut ja logistiikka!
- Kasvillisuusvyöhykkeet siirtyvät kohti pohjoista ja kuivuusriskit kasvavat, myös metsäpaloaara kasvaa. Käytännössä Etelä-Suomen ilmasto siirtyy Pohjois-Pohjanmaalle 2050, tai Etelä-Ruotsin ilmasto, jos hillintä ei tehostu.
- Ilmastonmuutos vaikuttaa Pohjois-Pohjanmaan eri osissa eri tavoin, sillä ilmasto ja luonto ja elinkeinot vaihtelevat.
- Yleisesti ottaen lämpötilat nousevat ja sademäärät muuttuvat.
- Talvella liukkaat kelit yleistyvät ja kesällä helteet ja kuivuus yleistyvät.
- Probabilistic projections and past trends of sea level rise in Finland
<https://nhess.copernicus.org/articles/23/1613/2023/>

Riku Eskelinen – Kalajoen alueen tulvariskit ja niiden hallinta

- ELY-keskus suorittaa tulvariskin alustavan arvioinnin
- Maa ja Metsätalousministeriö nimeää merkittävät tulvariskialueet
- Tulvariskialueille asetetaan tulvaryhmä
- Tulvariskialueille laaditaan tulvariskien hallintasuunnitelma
- Prosessi toistuu 6 vuoden välein
- Kalajoki Ylivieska – Alavieska alue nimetty merkittäväksi tulvariskialueeksi 2013

- Noin 450 henkilöä asuu ja 113 asuinrakennusta sijaitsee kerran sadassa vuodessa toistuvalla tulva-alueella. Lisäksi 140 vapaa-ajan rakennusta.
- Toimenpiteet tulvariskin vähentämiseksi vesistöalueella
 - o Maankäytön ohjaaminen riskittömille alueille
 - o Säännöstelyn kehittäminen
 - o Valumavesien pidättäminen valuma-alueella
 - o Pengerrykset (kohdekohtaiset ja isommat)
 - o Jääpatojen muodostumisen ehkäiseminen

Esitykset ja muistio tulevat vesienhoitoryhmän nettisivuille.

Seuraava kokous syksyllä. Aika ja paikka sovitaan myöhemmin.

Kokouksen päättäminen klo 12.15